

Inhoud

Voorwoord – 9

Inleiding – II

Hoofdstuk 1 De therapeutische relatie: een kritische verkenning – 15

- 1 Inleiding – 15
- 2 De therapeutische relatie: wat moet er onder worden verstaan? – 16
- 3 (Hoe) kan de kwaliteit van de therapeutische relatie worden gemeten? – 19
- 4 De therapeutische relatie: voorwaardenscheppend of eigenlijk werkingsmechanisme? – 21
- 5 Beschouwing – 25
- 6 Hoe verder? – 27
Literatuur – 27

Hoofdstuk 2 Tegenoverdracht: patiënt- of therapeutgebonden? – 31

- 1 Inleiding – 31
- 2 Patiëntgebonden (objectieve) tegenoverdracht – 32
- 3 Therapeutgebonden (subjectieve) tegenoverdracht – 34
- 4 Empirisch onderzoek naar tegenoverdracht – 35
- 5 Tot slot – 38
Literatuur – 39

Hoofdstuk 3 Werken met gehechtheidproblematiek: emotionele implicaties voor de therapeut – 43

- 1 Inleiding – 43
- 2 Gehechtheidstijlen: een tweedimensionale vierdeling – 45
- 3 Enkele kanttekeningen – 49
- 4 Emotionele implicaties voor de therapeut – 50
- 5 Tot slot – 55
Literatuur – 56

Hoofdstuk 4 Een cliëntgericht en systeemtheoretisch perspectief op de therapeutische relatie: de interpersoonlijke communicatietheorie van Donald Kiesler – 57

- 1 Inleiding – 57
- 2 Harry Stack Sullivan: inspirator voor Kiesler – 59
- 3 De aanzet tot de interpersoonlijke communicatietheorie (ICT) – 61
- 4 De interpersoonlijke cirkel – 62
- 5 Complementaire interacties – 64
- 6 Psychopathologie: de maladaptieve transactiecycclus – 66
- 7 Objectieve tegenoverdracht – 67
- 8 De therapeutische taken en doelen – 69

- 9 De therapeutische strategie – 69
- 10 Therapeutisch werkzame metacommunicatieve feedback – 70
- 11 CBASP: een specifieke uitwerking van de ICT – 72
- 12 Empirische ondersteuning – 74
- 13 Tot slot – 75
- Literatuur – 77

Hoofdstuk 5 Een psychodynamisch perspectief op de therapeutische relatie: het resolutiemodel voor alliantiebarsten van Jeremy Safran – 79

- 1 Inleiding – 79
- 2 De kritiek van Safran op het cognitieve gedragsmodel – 81
- 3 Het concept ‘interpersoonlijk schema’ – 83
- 4 De cognitief-interpersoonlijke cyclus – 84
- 5 Alliantiebarsten – 86
- 6 De therapeutische relatie als onderhandelingsproces – 88
- 7 Ontwikkeling van het resolutiemodel voor het bewerken van alliantiebarsten – 89
- 8 De attitude van de therapeut – 94
- 9 Empirische ondersteuning – 97
- 10 Tot slot – 98
- Literatuur – 99

Hoofdstuk 6 Een leertheoretisch perspectief op de therapeutische relatie: de Functional Analytic Psychotherapy (FAP) van Robert Kohlenberg en Mavis Tsai – 101

- 1 Inleiding – 101
- 2 Stoornissen in het zelfgevoel – 103
- 3 Klinisch relevante gedragingen – 104
- 4 De functieanalyse – 106
- 5 De vijf therapeutische regels van FAP – 106
- 6 Casusconceptualisering – 110
- 7 Empirische ondersteuning – 111
- 8 Tot slot – 111
- Literatuur – 113

Hoofdstuk 7 Een oplossingsgericht perspectief op de therapeutische relatie: de client-directed, outcome-informed (CDOI-)werkwijze van Barry Duncan en Scott Miller – 117

- 1 Inleiding – 117
- 2 Kritiek op evidence-based practice – 119
- 3 Practice-based evidence (PBE): een feedbackbenadering met twee simpele monitor-instrumenten – 122
- 4 Klinische toepassing – 125
- 5 Empirische ondersteuning – 131
- 6 Tot slot – 133
- Literatuur – 135

Hoofdstuk 8 Therapeutische interventies – 137

- 1 Inleiding – 137
 - 2 Het introduceren van de interpersoonlijke werkwijze – 138
 - 3 De woordkeuze van therapeutische interventies – 141
 - 4 Worsteling: ambivalentie, tweestrijd, conflicten en dilemma's – 143
 - 5 Subjectiviteit als vertrekpunt voor interpersoonlijke interventies – 145
 - 6 Objectieve waarneming als vertrekpunt voor interpersoonlijke interventies – 145
 - 7 Respectvol onderbreken – 148
 - 8 Uitnodigen en navragen – 149
 - 9 Subjectieve zelfonthulling: hardop over het eigen therapeutgedrag reflecteren – 151
 - 10 Disembedding: 'uit het spel stappen' – 155
 - 11 Objectieve zelfonthulling – 161
 - 12 Timing: subjectieve zelfonthulling met terugwerkende kracht – 166
 - 13 Self-fulfilling prophecies, vicieuze cirkels – 167
 - 14 Persoonlijke stijl – 170
 - 15 Subjectieve zelfonthulling in supervisie – 171
 - 16 Tot slot – 173
- Literatuur – 174
- Bijlage 8.1 Voorbeeld behandelovereenkomst – 175

Hoofdstuk 9 Monitoren van het therapeutisch proces: het perspectief van de therapeut – 179

- 1 Inleiding – 179
 - 2 De Therapeut Tevredenheidsschaal – 180
 - 3 De Beoordelingslijst Therapiegesprek – 181
 - 4 Session Rating Scale (SRS) Therapeutversies A en C – 182
 - 5 Het Interpersoonlijk Raster – 182
 - 6 Het meten van tegenoverdracht – 183
 - 7 Tot slot – 190
- Noten – 191
- Literatuur – 191
- Bijlage 9.1: Therapeut Tevredenheidschaal – 196
- Bijlage 9.2: Beoordelingslijst Therapiegesprek – 197
- Bijlage 9.3: Session Rating Scale, therapeutversie A – 198
- Bijlage 9.4: Session Rating Scale, therapeutversie C – 199
- Bijlage 9.5: Interpersoonlijk Raster – 200
- Bijlage 9.6: Werkblad Beïnvloedingsboodschappen – 201
- Bijlage 9.7: Countertransference Questionnaire – 202
- Bijlage 9.8: Impact Message Inventory (IMI-C) – 203

Ter afsluiting – 209

1 Inleiding – 209

2 De authentieke kameleon – 209

3 De Perceptual Control Theory (PCT): de interne conflicten van de therapeut – 212

4 De principiële asymmetrie van de therapeutische relatie – 214

5 Verdere empirische onderbouwing – 217

Literatuur – 220

Over de auteur – 221

Register – 223

Voorwoord

Tijdens het schrijven van dit boek heb ik van veel mensen aanmoediging en bemoediging mogen ontvangen. Met name wil ik noemen mijn lieve echtgenote Esmeralda Rietberg, mijn fijne kinderen Rogier en Dorothee, mijn oermoeder Thea Hafkenscheid-van Stiphout, mijn lieve zussen Marja, Vera, Sabina en Esther, mijn leuke broer Rutger, mijn lieve vriendin en dierbare collega Marian Deen en mijn onafscheidelijke vriend Jaap de Hullu. Jaap de Hullu komt veel dank toe voor het kritisch doorlezen van het manuscript.

Anton Hafkenscheid
Maart 2014

Over de auteur

Anton Hafkenscheid is sinds 1985 als klinisch psycholoog en psychotherapeut werkzaam bij het Sinai Centrum, een landelijk werkende Joodse instelling voor geestelijke gezondheidszorg. Hij is erkend supervisor en leertherapeut van zowel specialistische als overkoepelende psychotherapeutische beroepsverenigingen (Vereniging voor Gedragstherapie en Cognitieve Therapie (VGCT), Vereniging voor Cliëntgerichte Psychotherapie (VCGP) en Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie (NVP)). Hij promoveerde in 1994 op de empirische vergelijking van statistische formules om behandel-effecten op het niveau van de individuele patiënt (in plaats van op groepsniveau) te meten. Hafkenscheid doceert aan diverse postdoctorale opleidingen (RINO Utrecht, SPON Nijmegen en Katholieke Universiteit Leuven) en is al jaren redactielid van het *Tijdschrift voor Psychotherapie*. Voor zijn onderzoek en publicaties op het gebied van de therapeutische relatie en de integratie van therapeutische stromingen ontving hij in 2013 de eerste Wim Trijsburgprijs, ingesteld door de Nederlandse Vereniging voor Psychotherapie (NVP).